

סיום מסכת ברכות

תקנת שאלת שלום חבירו בשם

- למה תוקנה התקנה?
- מהי היתה בדיוק?
- מה פשר השימוש בפסוקים: 'זקנה אמך' ועת לעשות לה? על כך יש 3 פירושים עיקריים הריהם לפניכם:

רמב"ם בפירוש המשנה

ושאמר בכלל התקנות שתקנו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם האל, מפני שמלת שלום הוא שם משמות הקב"ה, והביאו ראיה שהדבר ההוא מותר, מענין בעז שאמר ה' עמכם והשיבוהו יברכך ה'. ומה שאמר אחר כן ואומר אל תבוז כי זקנה אמך, אינו ראיה על מה שהקדים שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם, אבל ראיה שלא יבוז וילעיג לתקנות חכמים, אע"פ שהם ישנות וקדמוניות, ועל זה הזהיר שלמה בזה המשל. ואחר כן הביא ראיה על כל העוברים על התקנות ההם, כי יבא זמן להפרע מהם ולענוש אותם כי הם הפרו תורה, וזהו שאמר הפרו תורתך עת לעשות לה', אבל מי שיעזוב הפסוק על סדורו, ויפרשהו ויאמר עת לעשות לה' הפרו תורתך, יאמר כי כשיבא העת להפרע מהם להנקם, יזדמנו סיבות לבני אדם להפר התורה, כדי שיבא עליהם העונש בשפט, וזה הענין ארוך ורחוק עמוק עמוק מי ימצאנו, כי נצא ממנו לענין הדין הנגזר מהקב"ה על כל אדם, ועל כן אל תבקש ממני עתה בענין הזה אשר אני בו, אלא לבאר דברי המדברים בלבד על דרך פי' פשוט בכל דבריו, כי דברי הכתוב יבטלו קצתם לקצתם בענין ההוא וכן דברי החכמים, אבל היסוד הוא כי הקב"ה יגמול לטובים ויעניש הרעים, והכל במשפט כי כן העיד עליו הפסוק כי משפטיו ישרים, שנאמר כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול, ודרך הצדק בהם אין ביכולת אדם להשיגו, כאשר אין בכח אדם להיות שכלו כולל דעת הקב"ה, וכבר הודיענו הכתוב כי אין ביכולת רעיונו להשיג חכמתו וצדק דיניו בכל מה שפעל ויפעל, והוא מה שאמר כי גבהו שמים מארץ כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממשבותיכם, ועל כן יש לך לסמוך על היסוד הזה, ואל תשגה נפשך להעמיק אחר הענין הזה כי כל מי שחקר אחריו מאנשי תורתנו וזולתה לא השיג ממש, אבל הוא כמו שאמרו ע"ה צלל במים אדירים והעלה חרס בידו. ואם תראה בדברי מן המדבר בזה הענין דמות ענינים אמיתיים ומלים דומים טענה אינה כן, אך בעת תטיב להסתכל יסוד הצפוי ההוא שהוא כסף סיגים מצופה על חרס ויש עליו קושיות, ובאחרונה יחזור למה שאמרתי לך ונאבד רוב הדברים וחבור הספרים, אבל דברי הפילוסופים בענין ההוא והם הבקיאיים בפילוסופיא, הוא דבר מופלא מאד ועמוק וצריך להקדמות רבות. והרגיל בחכמות והאיש המשכיל הלבוב ישים אל לבו הדברים ההם, ויקשור את דבריהם עם דברי הכתוב ראה נתתי לפניך היום את החיים ואת הטוב וגו' אות באות, ויכוין מדבריהם ענין קרוב ממה שדברתי לך ביסוד הזה, או מה שהוא יותר מדויק ממנו ומבורר, ועוד נדבר בקצת הענין הזה במסכת אבות, ואראך קצת מהסכמת בקיאיי הפילוסופים לדברי הכתוב בכל הענינים, ואין זה מקום להביא שם הדבר הזה, לולי אשר כוונתי כשיבא זכר דבר בענין האמונה, לבאר בו מעט כי יקר בעיני ללמד עיקר מעיקרי הדת והאמונה יותר מכל אשר אלמדוהו:

שיטה מקובצת

ואומר עת לעשות לה' וכו'. פירוש ומפני חשש שלא ישכחו שם שמים ויהא שם עבודת כוכבים שגור בפיהם אנו מתירין להזכיר שם שמים לבטלה:
תא שמע אל תבוז כי זקנה אמך. כתב הר"א ז"ל נראה לי כי בעבור שבטל המנהג ונעשה כזקן שתשש כחו הביא זה הפסוק:

מאירי

והתקינו שיהא אדם שואל בשלום חבירו בשם כדי שידו שהשלום ושאר הברכות מגיעות מכבודו והרי מצינו כן בבעז שאמר ה' עמכם ואומר אל תבוז כי זקנה אמך כלומר למוד ממה שנהגו באמך זקנים שבאומתך ואף על פי

שיש פתחון פה שלא להזכיר את השם לבטלה ודרך הדיטות הרי כתוב עת לעשות לה' הפרו תורתך ונוח לנו להזכירו יותר מן הראוי משלא יזכירוהו כלל כדי להרגילו בפי הבריות:

פרשה קטנה ורוחבה

- מה הכוונה בדרשת בר קפרא על הפרשה הקטנה? ראו את פירושו מאיר העיניים של הרב קוק:

מוסר אבין פרק ב סעיף ב

בכל דרכיך דעהו, צריך לבקש את הקב"ה בתוך הדרכים שהוא מתנהג בהם. כשהוא עוסק בתפלה אז יבקש את הקב"ה בהבנת עניני תפלתו וכונה רצוי' באמונת הלב באותם הענינים של תפלתו. ולא יבקש את הידיעה בשעה ההיא בענינים אחרים, כי כיון שהוא עוסק בעבודה זו הקב"ה כביכול שורה מצדו בזו העבודה דוקא ובה ימצאנה ולא במ"א. וכשהוא עוסק בתורה ידע שימצא את הקב"ה בהיותו מעמיק ומעיין להבין דבר על בריו ולזכור ולשנן היטיב, ובוה הוא יודע אותו ית' בתורתו ולא באופן אחר, כי בשעה זו הוא מתגלה בעבודה זו. וכן בהיותו עסוק בגמ"ח להיטיב לחברו, אז יבקש את הקב"ה רק בהעמקת עצה איך להיטיב לו טובה גדולה הגונה וקימת. וכן בכל הדברים שעושה הרי באמת אין דבר בעולם שאינו לכבודו ית' ט*), ע"כ כל מה שעושה יהי' הכל דברי מצותו ורצונו, ויבקש בהם את שמו ית', כשישתדל בכל שכלו וכחותיו לעשות את מה שהוא עושה בתכלית השלמות בכל צדדי השלמות, ונמצא שהוא יודע את השי"ת בכל הדרכים. והב' הוא ב' ה"בתוך", שבעצמותם של הדרכים הוא יודע את הקב"ה. ע"כ הוא פרשה קטנה י', שאין הצווי בה גדלות והרחבה של חכמות ומחשבות, אדרבא צמצום בדבר זה שהוא עסוק לבדו, ומ"מ כל גופי תורה תלויים בה. כי בזה יעשה הכל כשורה ומזה ימצא כבודו של הקב"ה בתכלית, ורמזו חז"ל בדבריהם (יא): זמן תפלה לחוד וזמן תורה לחוד, והבן. כשאדם פועל איזה דבר של שלימות, בין במחשבה בין במעשה, צריך לשמח בחלקו ולא ירדוף אז אחר דבר אחר, כי כל העולם כולו מתקפל לפניו אז דוקא בפרט זה יב).

- ראו גם את מאמרו של מ"צ נהוראי בנספח.

סמיכות הפרשיות לפרשיית סוטה

- מה ההבדל בין שתי הדרשות – מבחינת התוכן, המגמה והסיבתיות?

בין בבל לארץ ישראל

הסוגיה עוסקת בעיבור השנה. הרמב"ם מציג דגשים אלו בספר המצוות מצווה קנג

מצוה קנג - היא שצונו לקדש חדשים ולחשוב חדשים ושנים וזו היא מצות קדוש החדש והוא אמרו ית' החדש הזה לכם ראש חדשים ובא הפירוש עדות זו תהא מסורה לכם כלומר שמצוה זו אינה מסורה לכל איש ואיש כמו שבת בראשית שכל איש ימנה ששה ימים וישבות בשביעי עד כשתראה לכל איש ואיש הלבנה שיקבע היום ההוא ראש חדש או ימנה מנין תוריי ויקבע ראש חדש או יעיין איחור האביב וזולתו ממה שראוי להסתכל בו ויוסיף חדש אבל מצוה זו לא יעשה אותה לעולם זולתי בית דין הגדול לבד ובארץ ישראל לבד ולכן בטלה הראיה אצלנו היום להעדר בית דין הגדול כמו שבטל הקרבת הקרבנות להעדר המקדש ובה יטעו המינין הנקראים בכאן במזרח קראים וזה הוא שורש גם כן שלא יודו בו גם כן זולתינו מכלל הרבנים והולכים עמהם באפלה חשכה ודע שהחשבון הזה שנמנה אותו היום ונדע בו ראשי חדשים והמועדים אי אפשר לעשותו אלא בארץ ישראל לבד אלא בעת הצורך ובהעדר החכמים מארץ ישראל אז אפשר לבית דין הסמוך בארץ ישראל שיעבר השנים ויקבע חדשים בחוצה לארץ כמו שעשה רבי עקיבא כמו שהתבאר בתלמוד ובוה קושי גדול וחזק והידוע תמיד שבית דין הגדול אמנם היה בארץ ישראל והם יקבעו חדשים ויעברו שנים בפנים המקובלים אצלם ובקבוצם גם כן ובכאן שורש גדול מאד משרשי האמונה לא ידעוהו ולא יתבונן במקומו אלא מי שדעתו עמוקה וזה שהיותנו היום בחוצה לארץ מונים במלאכת העבור שבידינו ואומרים שזה היום ראש חדש וזה היום יום

טוב לא מפני חשבוננו נקבעהו יום טוב בשום פנים אלא מפני שבית דין הגדול שבארץ ישראל כבר קבעו זה היום יום טוב או ראש חדש ומפני אמרם שזה היום ראש חדש או יום טוב יהיה יום טוב או ראש חדש בין שהיתה פעולתם זאת בחשבון או בראיה כמו שבא הפירוש אלה מועדי ה' אשר תקראו אותם כו' אין לי מועדות אלא אלו כלומר שיאמרו הם שהם מועדות אפילו שוגגין אפילו אנוסין אפילו מוטעין כמו שבאתנו הקבלה ואנחנו אמנם נחשב היום כדי שנדע היום שקבעו בו בני ארץ ישראל כי במלאכה הזאת בעצמה מונין וקובעין היום לא בראיה ועל קביעתם נסמוך לא על חשבוננו אבל חשבוננו הוא לגלוי מילתא והבן זה מאד ואני אוסיף לך באור אילו אפשר דרך משל שבני ארץ ישראל יעדרו מארץ ישראל חלילה לאל מעשות זאת כי הוא הבטיח שלא ימחה אותות האומה מכל וכל ולא יהיה שם בית דין ולא יהיה בחוצה לארץ בית דין שנסמך בארץ הנה חשבוננו זה לא יועילנו אז כלום בשום פנים לפי שאין לנו רשות שנחשב בחו"ל ונעבר שנים ונקבע חדשים אלא בתנאים הנזכרים כמו שבארנו כי מציון תצא תורה וגו' וכשיתבונן מי שיש לו שכל שלם לשונות התלמוד בכונה הזאת יתבאר לו כל מה שאמרנוהו באור אין ספק בו והנה באו רמזים בכתוב יורו על שרשי המלאכה שיסמכו בהם בידיעת ראשי חדשים ועבור שנים מזה אמרו ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה אמרו מלמד שאין מעברין את השנה אלא בפרק הסמוך למועד ואמרו מנין שאין מעברין את החדש אלא ביום ואין מקדשין את החדש אלא ביום תלמוד לומר מימים ימימה ואמר ית' לחדשי השנה אמרו חדשים אתה מחשב לשנים ואי אתה מחשב ימים והורה שהתוספת בה אמנם יהיה חדש שלם ואמר חדש ימים אמרו ימים אתה מחשב לחדש ואי אתה מחשב שעות ואמר שמור את חדש האביב הורה כי שנתנו ראוי שנשמור בה פרקי השנה ולכן תהיה שמשית וכבר התבארו משפטי מצוה זו כלם בשלמות בפרק ראשון מסנהדרין ובמסכת ראש השנה וברכות גם כן:

- מה חשיבותה של ארץ ישראל לענין לוח השנה וכיצד חשיבות זו ממומשת?
- וויכוחים מעין אלו על ההגמוניה בין חכמי ארץ ישראל לחכמי בבל היו במספר תחנות בהיסטוריה. משהו עליהם ראו בנספח 2 במאמרו של גפני.
- מה לפי דעתכם ניתן לדלות מסוגיה זו ביחס למעלת ארץ ישראל על בבל [שנוגע גם לתחומים והזדמנויות אחרים]?

יחס לחוזים בכוכבים – זווית עכשווית

בעמ' האחרון פועל רב יוסף לפי הוראת כלדאיים – ראו את התשובה הבאה [מתוך אתר ישיבה]:

איך ר' יוסף שאל בכלדאי? | הרה"ג דב ליאור

שאלה: ראיתי את השאלות ותשובות המתייחסות בפקפוק לאסטרולוגיה. אם כן, קשה לי להבין את החלטתו של ר' יוסף לא לקחת את המשרה שהוצעה לו בגלל שאמר לו כלדאי שהולך למות אחר שנתיים. אשמח לקבל הסבר להחלטתו?

תשובה: בענייני מיסטיקה ואסטרולוגיה, יש דברים בגו. אבל לכתחילה, אנחנו לא צריכים לקבוע את מעשיו לפי מיסטיקה. יש לנו חוקיות בעולם הזה, אנו הולכים לפי הגילויים האלווקיים שמתגלים בעולם שלנו, ולכן אין ללכת אחר דברים כאלו. "תמים תהיה עם ה' אלוקיך". לגבי מעשיו של רב יוסף, הדברים השתנו מאז, המהר"י חגיז בתשובותיו, אומר שככל שאנו מתקרבים לגילוי אורו של משיח, כל כוחות הסיטרא אחרא הולכין ונחלשים.

בחלק מן המסכתות יש בסיומן דרשות בשבח התורה. כך המסכת שלנו העוסקת בהרחבה בדרשות חכמי יבנה וחכמים נוספים שבלב הדרשות שבח התורה וערכיה. מעניין שגם התלמוד הירושלמי הולך בדרך דומה. חלק מן הדרשות שבו מקבילות לבבלי – חלקן אחרות ומופלאות לא פחות. מחביבותן הרי הן לפניכם לסיום המסכת: אמר רבי אלעזר מה התינוק הזה צריך לינק בכל שעה שביום כך כל אדם שבישראל צריך ליגע בתורה בכל שעות

שביום. רבי יונה בשם רבי יוסי בן גזירה כל פיטטיא בישין ופיטטיא דאורייתא טבין. כל כדבייא בישין וכדבייא דאורייתא טבין. אמר רבי שמעון בן לקיש במגילת חסידים מצאו כתיב יום תעזביני ימים אעזבך. לשנים שיצאו אחד מטבריא ואחד מציפורין ופגעו זה בזה בחדא משכנא לא הספיקו לפרוש זה מזה עד שהלך זה מיל וזה מיל נמצאו רחוקין זה מזה שני מילין. ואשה שהיתה יושבת וממתנת לאיש. כל זמן שהיתה בדעתו להינשא לה היתה יושבת וממתנת לו. כיון שהפליג דעתו ממנו היא היתה הולכת ונישאת לאחר. תני בשם רבי מאיר אין לך אחד מישראל שאינו עושה מאה מצות בכל יום. קורא את שמע ומברך לפניו ולאחריו ואוכל את פתו ומברך לפניו ולאחריו ומתפלל שלשה פעמים של שמונה עשרה וחוזר ועושה שאר מצות ומברך עליהן. וכן היה רבי מאיר אומר אין לך אדם בישראל שאין המצות מקיפות אותו. תפילין בראשו ותפילין בזרועו ומזוזה בפתחו מילה בבשרו ארבע ציציות בטליתו מקיפין אותו. הוא שדוד אמר שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך. וכן הוא אומר חונה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. נכנס למרחץ ראה את עצמו ערום אמר אוי לי שאני ערום מן המצות כיון שהביט במילה שלו התחיל לקלס להקב"ה. למנצח על השמינית מזמור לדוד אמר רבי אלעזר בשם רבי חנינא תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם. מה טעם וכל בניך למודי ה' ורב שלום בניך:

